

17 **It Anker** in de **Burmaniastraat** was destijds de 'bewaarskool', de latere kleuterschool. De N.B.S. (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten) kwam hier in april 1945, vlak na de bevrijding, bij elkaar om een groepsfoto te maken. Op dat moment vond er een tragisch ongeval plaats. Tijdens het opstellen van de groep ging er per ongeluk een wapen af. Hierbij werd Johannes Doornbos uit Blija dodelijk getroffen en een aantal anderen gewond, van wie Sybren Boersma uit Hallum zo ernstig dat hij twee maanden later hieraan is overleden. Beide mannen worden vermeld op het monument op het Vrijhof.

18 We gaan terug naar de Hegebeintumerdyk. In de pastorie van de Gereformeerde kerk (**Hegebeintumerdyk 3**) woonde Ds. Van de Werff. Hij zocht plaats voor onderduikers en gaf daar zelf ook onderdak aan. Nadat iemand in het openbaar vervoer vertelde dat hij onderduikers hielp, moest dominee Van de Werff zelf ook onderduiken. Na de oorlog is het gezin verhuisd naar Zwartsluis.

19 We gaan verder naar **Marrumerweg 11**. Hier woonde de familie Hessel Robroch. Ook zij hielpen onderduikers en zoon Harm was lid van de Ondergrondse. Voor deze activiteiten is hij opgepakt.

20 Rechts van de plek waar vroeger de Mulo stond, **Marrumerweg 19**, woonde Johannes Wildeboer, hoofd van de Mulo. Hij werd in november 1943, door verraad, uit zijn woning gehaald en in Leeuwarden gevangen gezet door de Sicherheitspolizei. Hij was contactpersoon van het Ondergronds Verzet. Ook verzamelde hij geld voor het Steunfonds voor Journalisten die zonder werk waren komen te zitten.

Oplossing puzzelwandeltocht

75 JAAR
VR/JHEID

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

DBFH Wandeltocht

langs panden die in de oorlog geheimen met zich meedroegen.

1 We starten onze tocht op het **Vrijhof**, bij het monument onthuld in 1956. Ontworpen door J. van der Luyn uit Utrecht. Een mansfiguur gemaakt van Franse Kalksteen, een arbeider met in de ene hand een schep en in de andere in geweer: "As't nedich is".

Symboliek: Het monument moet het verzet in de jaren 1940-1945 tot uitdrukking te brengen. Dit verzet is gesymboliseerd in een krachtige mannenfiguur, die het karakter van deze streek draagt. Aan de ene kant, enigszins terughoudend, heeft de man een schop in de hand, anderzijds wordt een geweer omklemd met de vastberaden houding van een persoon, die niet aarzelt er zijn vrijheid mee te verdedigen.

2 We steken de Hoofdstraat over en slaan vervolgens linksaf naar **Achter Brouwers**. Op de parkeerplaats achter M. Bouma stond destijds een vrij groot huis en daarachter stond een rijtje arbeidershuizen.

In één hiervan woonde Tsjisse Kalverda. Hij is na een razzia afgevoerd naar Duitsland en heeft het helaas niet overleefd.

Bij een executie in kamp Neuengamme, waar Kalverda gevangen zat, kregen 12 mannen een willekeurig nummer. Ze moesten 6 graven delven en de even nummers moesten hiervoor gaan staan en werden doodgeschoten. De oneven nummers konden terugkeren naar hun barakken.

Tjisse Kalverda had nummer 12..... Hij overleed op 31 december 1944.

3 We lopen terug naar de **Hoofdstraat**, waar op nummer **9** Syds Postma woonde. In dit huis was de Joodse onderduikster Noor gehuisvest in de moeilijke jaren. Zij is nog steeds in leven, is bijna 100 jaar en woont in Israël. De familie M. Bouma heeft nog regelmatig contact met haar.

4 Een paar woningen verder woonde bakker De Roest (**Wide Stege 2**). Zoon Bauke is in de oorlog, bij een bombardement in Schaumburg (Dld) om het leven gekomen.

- 5 Van de Wide Stege gaan we naar **Hoofdstraat 33**. Hier woonde destijds timmerman Hiemstra en hier heeft een Joods echtpaar tijdelijk onderdak gekregen. Een familielid van dit echtpaar diende in de Gereformeerde Pastorie in Marrum, waar een Duitse post was gevestigd.
- 6 Aan de overkant, op **Hoofdstraat 48**, bij Gosse van der Wal (later Reitze Dijkstra), verbleef eveneens een Joods meisje. Er werd geprobeerd om het meisje te 'bekeren' tot het Christendom. Uiteindelijk heeft een ander ondergedoken Joods meisje het gezin bezocht om dit in goede banen te leiden.
- 7 Bij Jaap en Tine van der Wal (**Elingawei 7**) verbleef een Joods weesmeisje uit Deventer.
- 8 We lopen verder over de Elingawei en we verlaten het dorp naar de overkant van de provinciale weg. Hier in " 't Hof van Okke" (**Camminghastate**, waar nu familie Van Herpen woont) verscholen 14 jonge mannen zich in een keet voor de Duitsers. Na een verradersactie werden zij tijdens een razzia op 16 mei 1944 opgepakt. Deze mannen, waaronder Oebele Brandsma en Harm de Boer, werden via Leeuwarden en Amersfoort afgevoerd naar Duitsland. Oebele Brandsma is tijdens de oorlog overleden. Harm is in oktober 1945 weer thuisgekomen. De andere mannen zijn eerder vrijgelaten.
- 9 We gaan terug naar Ferwert, en hervatten onze route op de **Stationsstrjitte 29**, waar Taeke de Haas woonde. De Haas had een kruidenierswinkeltje. Op een gegeven moment stond er een bleek jongetje dat onderdak zocht bij hem voor de deur, genaamd Duco. Het bleek een jonkheer te zijn. De Haas heeft hem onderdak gegeven. Toen Duco op een dag onderweg was naar de kapper is hij door de Duitsers gevangengenomen en afgevoerd. Na de oorlog heeft De Haas nog een advertentie geplaatst om de jongeman op te sporen. Uiteindelijk is duidelijk geworden dat Duco is overleden in het Duitse kamp Neuengamme.
- 10 Op de Stationsweg (nu **Burg. Esselinkstraat** nummer **11**) waren ook onderduikers bij de familie Rodenhuis. De vrouw des huizes kon op een gegeven moment de spanning niet meer aan en is van angst van het balkon gesprongen. In het huis waren twee jongens gehuisvest. Eén van hen is daarna verhuisd naar Haren, de ander ging naar de Molenlaan bij de familie Van der Heide.
- 11 In het huis ernaast (**Burg. Esselinkstraat 9**) woonde Ruurd Braak. Hier verbleef lange tijd een Joodse jongen. De familie Braak heeft in deze periode alleen uit het Oude Testament gelezen uit respect voor de Joodse traditie.
- 12 Ook Burgemeester Esselink woonde aan de Stationsweg (**Burg. Esselinkstraat 3**). Deze straat is later naar hem vernoemd. Tijdens de oorlog weigerde hij om jongemannen aan te wijzen voor graafwerk in Drenthe. Dit kwam hem duur te staan. Hij werd opgepakt en gevangengezet in Leeuwarden. Tijdens de beroemde overval op de Blokhuispoort is hij bevrijd. Zoon Gerard Esselink zat in het verzet. Hij vervalste o.a. persoonsbewijzen samen met Harm Robroch, zoon van Hessel Robroch (Marrumerweg 11) en hielp mee met de verspreiding van Vrij Nederland. Hij werd opgepakt toen hij met de trein onderweg was naar Arnhem en is naar Amersfoort gebracht van waaruit hij op transport gezet werd naar Neuengamme.
- 13 Op de hoek van de Stationsweg (**Burg. Esselinkstraat 1**) met de Hegebeintumerdyk woonde Ds. Sytse Wouda, die als legerpredikant in Nederlands-Indië is geweest. Hij is ziek teruggekomen en kort na zijn thuiskomst overleden.
- 14 **Hegebeintumerdyk 12**: het huis van Douwe Siccama. Ook hier zat een Joodse jongen ondergedoken. Siccama is opgepakt door de Duitsers i.v.m. het vervalsen van persoonsbewijzen. Daarna is de onderduiker naar Brantgum gegaan.
- 15 Het **doktershuis** op nummer **10** was eveneens onderdak voor onderduikers. Dokter Smit was een man met twee gezichten. Hij heeft naast zijn werk als dokter heel veel gedaan in het onderduikcircuit. Het was voor hem als arts natuurlijk niet vreemd dat hij bij veel mensen aan huis kwam en hij kon zo heel veel zaken regelen.
- 16 We lopen verder naar de huidige **Liudgertsjerke**. Tijdens een achtervolging in oktober 1944 vlucht F. Nauta de kerk in en aan de achterkant er direct weer uit. In de kerk wordt op dat moment het Heilig Avondmaal gevierd onder leiding van Ds. Vellema van Zevenhuizen. De kerk wordt omsingeld door 9 Duitsers. Iedereen wordt gecontroleerd en een aantal mannen wordt even vastgehouden, maar weer snel vrijgelaten.